
ЦИВІЛЬНІ ПАРТНЕРСТВА – ВИРІШАЛЬНИЙ КРОК ДО «ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ»?

Каплична Л.С.,
*студентка 4-го курсу відділення «Правознавство»
Таращанського державного технічного
та економіко-правового коледжу*

З давніх давен основним природним осередком зростання та розвитку людини є сім'я. Прагнення створювати сім'ї та проживати у них закладено в людині природою. В законодавстві поняття «сімейний союз» не обов'язково є зареєстрованим шлюбом. Саме тому право на сім'ю є одним з визначальних особистих немайнових прав фізичної особи в законодавстві більшості країн світу. Не обходить увагою зазначене особисте немайнове право і наше законодавство. В національному законодавстві право на сім'ю закріплюється фактично двічі – в статті 291 ЦК України та в ст 4 СК України. В науці цивільного та сімейного права визначається зміст особистого немайнового права на сім'ю. До нього пропонується включати наступні складові елементи:

- 1) можливість створення сім'ї;

- 2) можливість вільного вибору форми організації свого сімейного життя;
- 3) можливість вибору осіб з яким утворюватиметься сім'я;
- 4) можливість проживати в сім'ї;
- 5) право на повагу до сімейного життя;
- 6) право на підтримання зав'язків із членами своєї сім'ї;
- 7) заборона розлучення з сім'єю, всупереч волі особи, крім випадків, встановлених в законі, тощо.

Оскільки час не стоїть на місці, з розвитком суспільства зміст права на сім'ю також змінюється. З'являються нові форми організації сімейного життя, які не передбачені чиним законодавством, але існують в реаліях і потребують законодавчого врегулювання. Однією із таких форм слід вважати цивільне (громадянське) партнерство – інституцію, на яку вперше в історії безпосередньо звернув свою увагу законодавець.

Так, у межах реалізації норм угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом уряд взяв на себе зобов'язання до II кварталу 2017 року розробити законопроект про легалізацію зареєстрованого цивільного партнерства для різностатевих і одностатевих пар. Це передбачено Національною стратегією у сфері прав людини на період до 2020 року та зафіксовано у Розпорядженні уряду №1393-р від 23 листопада 2015 року.

Цивільне партнерство (в різних країнах використовують також терміни цивільний союз, домашнє партнерство, внутрішнє партнерство, зареєстроване партнерство) - це визнаний державою соціальний інститут, в якому юридично визнані відносини між двома людьми, які можуть бути однієї або різної статі та не бажають або не мають можливості за законом зареєструвати шлюб. Даний інститут часто вважають альтернативою укладення шлюбу для людей однієї статі. Однак не варто плутати офіційно зареєстровані цивільні партнерства з незареєстрованими фактичними шлюбними відносинами. Відмінністю інституту цивільного партнерства від інституту шлюбу, є те, що перший не може бути зареєстрований в церкві, а тільки в цивільному закладі (нотаріат). Таким чином, почуття віруючих людей ніяким чином не зачіпаються.

Які цивільні права надає інститут цивільного партнерства?

- Можливість для одностатевих та різностатевих пар зареєструвати відносини зі своєю коханою людиною.
- Права на спільну сумісну власність (нерухоме та рухоме майно)
- Можливість спадкування та залишати у спадок спільно придбане майно
- Право на аліменти та пільги
- Право не свідчити проти свого партнера в суді

- Право на оформлення постійного місця проживання для партнера з іншим громадянством
- Можливість відвідувати свого партнера в медичних закладах, дізнаватися про медичний стан, доглядати та розпоряджатися тілом в разі смерті

В різних країнах категорії осіб, які мають право укласти цивільне партнерство можуть відрізнятись. Так в деяких країнах такі партнерства призначені лише для одностатевих пар (наприклад, в Данії, Норвегії, Швеції, Гренландії, Німеччині, Фінляндії, Великобританії, Чехії, Словенії, Швейцарії, тощо), а в деяких дозволяється як одностатевим, так і різностатевим парам (в Нідерландах, Франції, Бельгії, Люксембурзі, Ангорі, Греції, тощо)

Існує багато думок про те, що цивільне партнерство - це фактично легалізація одностатевих шлюбів. Проте, цивільне партнерство може бути не тільки, і не скільки між одностатевими парами. Партнерство мають право обирати і гетеросексуальні пари як альтернатива традиційному шлюбу. Крім того, з'являється все більше прогресивних молодих пар, які хочуть уникнути гендерних ролей та стереотипів, які пов'язані з інститутом шлюбу, оскільки історично шлюб розумівся «союзом між чоловіком та жінкою».

В Україні нерідкісні випадки, коли спільне господарство ведуть дві особи, які не мають сексуальних стосунків. Наприклад, дві подруги, які знімають спільно квартиру, виховують спільно дітей, допомагають одна одній, бо їм так зручніше й фінансово вигідніше.

А тепер поглянемо на досвід західних країн – з чого там починався рух у напрямку «цивільних партнерств» і чим він закінчився.

Велика Британія. З 2001 року в чотирьох містах Великої Британії – Лондоні, Брайтоні, Манчестері, Ліверпулі – було запроваджено практику цивільних партнерств на рівні юридичних актів, що визнавались лише у цих містах. Цими актами були надані мінімальні майнові права особам, які проживають разом, але не одружені офіційно.

Але вже 2004 року був ухвалений Закон про цивільні партнерства, що діяв по всій території Британії. Згідно документу одностатеві пари отримали майже рівноправні права з особами, які перебувають у шлюбних стосунках. Цей Закон дозволяв реєструвати цивільні партнерства лише одностатевим парам. На сьогодні зареєструвати одностатеве «партнерство» можуть підлітки з 16 років. 2014 року у Великобританії набрав чинності Закон про «одностатеві шлюби». Так, «цивільне партнерство» стало першою сходинкою до легалізації «одностатевих шлюбів».

Найбільш активними противниками вищезазначеного законопроекту були релігійні організації. Але попри всі масові соціальні протести у країні, на законодавчому рівні дозволили реєструвати шлюби між представниками однієї статі. Тобто, мінімальні майнові права, надані одностатевим «цивільним партнерам», перетворилися у повноправні «одностатеві шлюби» лише за 10 років.

Франція. 1999 року Францією був прийнятий ПАКС (*Pacte civil desolidarité, PACS*) – громадянський договір солідарності. Іншими словами, це право реєстрації договору між двома особами, які проживають разом в одному житловому приміщенні. При цьому стать не має значення. Партнерам надані майже шлюбні права. Головна ж відмінність одна – «автоматичне» розлучення за бажанням одного з партнерів.

А вже 2013 року було ухвалено законопроект про легалізацію одностатевих шлюбів. Щоб не допустити прийняття цього закону, близько мільйона людей вийшли на вулиці країни з протестами. Боротьба французької громадськості проти «одностатевих шлюбів» триває донині. Тільки 2016 року пройшло кілька мітингів: кількість мітингувальників у Парижі склала близько 80 000, а в Ліоні – до 40 000 людей. Попри всі масові протести, Франція стала дванадцятотою державою з легалізованими «одностатевими шлюбами», з наданням права на всиновлення дітей.

Іспанія. У період з кінця 1990-х до 2000-х років почали реєструвати «цивільні партнерства» у деяких автономних спільнотах Іспанії (Каталонія, Мадрид, Наварра). Такий вид реєстрації носив символічний характер і надавав досить обмежені права «партнерам», а саме: не свідчити в суді проти партнера та право на спадкування майна.

Але вже 2005 року в Іспанії набрав чинності закон про надання одностатевим парам можливості мати такі ж права, як і в шлюбах між чоловіком і жінкою, у тому числі право на всиновлення дітей. Тобто, процес легалізації від «цивільних партнерств» до «одностатевих шлюбів» в Іспанії тривав лише кілька років.

З боку суспільства цей закон зустрів потужний протест. Проте, ігноруючи суспільну та парламентську позицію, уряд затвердив відповідне рішення.

Таким чином світовий, і зокрема європейський, досвід, безспірно свідчать про те, що коло відносин цивільного партнерства довго існує в суспільному житті. Саме тому не звертати увагу і залишати його без належного правового регулювання є неправильним. Від того, що законодавець не визнає права і обов'язки осіб, які знаходяться у незареєстрованих одностатевих чи різностатевих стосунках таких стосунків не стає менше чи більше. Ще у 2009 році було проведено дослідження

«Одностатеві партнерства в Україні». Оцінка кількості одностатевих пар на той момент загалом по Україні – від 100 тисяч до 200 тисяч пар. Причому майже половина одностатевих пар, 47% проживають разом і ведуть спільне господарство, інша частина, 53% – живуть окремо.

Отже, проживаючи в таких союзах кожна фізична особа за власним бажанням реалізує своє особисте немайнове право на сім'ю. А як зазначалось вище, це право є природнім і включає можливість обирати партнера та можливість вибору форм організації сімейного життя. Що ж стосується права на шлюб, то останнім часом це «право» слід переглянути. В сучасних умовах шлюб зводиться до його реєстрації, внаслідок чого з'являється сім'я. І особи, які укладають шлюб, роблять це саме з метою створення довготривалих щасливих сімейних відносин, а не просто з метою реєстрації шлюбу. Крім того, існуюча сьогодні практика свідчить про масове поширення тенденції знаходження саме в незареєстрованих шлюбах. І при цьому якість сімейного життя абсолютно ніяк не залежить від наявності реєстраційного свідоцтва.

Тепер щодо можливих протестів. Як свідчить історія, в часи, коли замість церковного шлюбу вводився шлюб зареєстрований, також була значна кількість протестів людей, що не сприймали таку законодавчу новину. Взагалі, при будь-яких перемінах чи введених новшествах, реакцію людей важко передбачити. Адже змінюються звичні їм устої. Однак не дивлячись на це інститут шлюбу запрацював і залишається однією з форм організації сімейного життя і сьогодні. Але в сучасних умовах він вже не може бути єдиною такою формою. Саме життя і наступний етап розвитку людського суспільства надають все більше аргументів на користь розширення форм і способів організації сімейного життя в сучасних умовах.

Все вище наведене свідчить про життєву необхідність перегляду усталених категорій організації сімейного життя з метою розширення змісту і встановлення належної державної гарантії реалізації права осіб на створення сім'ї.

Науковий керівник: Хорольська А.О., викладач Таращанського державного технічного та економіко-правового коледжу